

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра міжнародного, цивільного та комерційного права

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 3 від «30» вересня 2021 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**СІМЕЙНЕ ПРАВО /
FAMILY LAW**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2021

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ заборонено

Автор: Т. О. Софіюк, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права 12 травня 2021 року, протокол № 14.

Рецензенти: Н. А. Мазаракі, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права.

Н. О. Тесленко, кандидат філологічних наук, доцент кафедри сучасних європейських мов, заступник декана факультету міжнародної торгівлі та права з навчально-методичної та наукової роботи.

І. А. Бутирська, кандидат юридичних наук, доцент, керуючий партнер Адвокатського об'єднання «Лекс Адванс».

І. М. Овдієнко, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології.

**СІМЕЙНЕ ПРАВО /
FAMILY LAW**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Сімейне право України» призначена для здобувачів першого рівня вищої освіти (ОС «бакалавр») КНТЕУ, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія», освітньої програми «Практична психологія».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів КНТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни «Сімейне право» – формування у студентів комплексних знань про сімейне право як спеціальне приватно-правове утворення, на яке поширюються норми та інститути цивільного права з урахуванням особливостей, передбачених положеннями сімейного права, ознайомлення з правовим регулюванням сімейно-правових відносин в Україні.

Завдання дисципліни ґрунтуються на освітньо-професійній програмі підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти та пов'язані з необхідністю поєднання фахової підготовки з розвитком правової культури, формуванням всебічно розвиненої особистості.

Основними завданнями дисципліни є:

- розширення юридичного світогляду студентів;
- вивчення питань зближення відносин, що регулюються сімейним правом, з власне цивільно-правовими відносинами;
- ознайомлення зі змістом особистих правовідносин з приводу особистих немайнових прав подружжя та членів сім'ї, спільної власності, з надання взаємного матеріального утримання, спільних правових наслідків фактичних шлюбних відносин;
- формування науково-дослідних навичок для проведення власних науково-практичних досліджень.

Предмет навчальної дисципліни включає в себе урегульовані правовими нормами сімейні особисті немайнові та пов'язані з ними майнові відносини, які виникають зі шлюбу, сім'ї та споріднення (родичівства).

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання

- правознавства;

вміння

• вільно працювати з офісними додатками *MicrosoftWord*, *MicrosoftExcel*, *MicrosoftPowerPoint* та Інтернет - ресурсами: *Верховної ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства юстиції України, Конституційного Суду України, Судової влади.*

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Сімейне право», як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-професійними програмами:

✓ Практична психологія (ОС бакалавр, 2019 рік вступу)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
ЗК 1.	Здатність до практичного мислення, аналізу та синтезу.	1 – 12
ЗК 2.	Здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності.	2 – 12
ЗК 4.	Навички та вміння використання інформаційних і комунікаційних технологій.	1 – 12
ЗК 5.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	1 – 12
ЗК 6.	Здатність бути критичним і самокритичним.	2 – 12
ЗК 7.	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	2 – 12
ЗК 9.	Навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді	2 – 12
ЗК 11.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	2 – 12
ЗК 12.	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	2 – 12
<i>Фахові компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
ФК 3.	Знання основних понять практичної, експериментальної, організаційної психології, психодіагностичного та психологічного консультування, вікової психології, психології торгівлі, економічної психології, конфліктології та інших галузей психології.	2 – 12
ФК 7.	Вміти адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.	2 – 12
ФК 14.	Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку	2 – 12
<i>Програмні результати навчання за освітньо-професійною програмою</i>		
ПРН 4.	Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.	1 – 12
ПРН 5.	Здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки.	1 – 12

ПРН 9.	Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для поінформованої аудиторії, формулювати розгорнутий аналіз та тези досліджень.	2 – 12
ПРН 11.	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	2 – 12
ПРН 15.	Демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань.	2 – 12
ПРН 18.	Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.	2 – 12

✓ Практична психологія (ОС бакалавр, 2020-2021 років вступу)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньо-професійною програмою</i>		
ЗК6.	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	2 – 12
ЗК8.	Навички міжособистісної взаємодії.	2 – 12
ЗК10.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	2 – 12
<i>Програмні результати навчання за освітньо-професійною програмою</i>		
ПР4.	Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.	1 – 12
ПР8.	Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.	2 – 12
ПР13.	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	2 – 12

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Поняття, предмет, метод та принципи сімейного права

Поняття сім'ї і сімейного права. Предмет сімейного права. Внутрішні сімейні правовідносини. Зовнішні сімейні правовідносини. Метод сімейного права. Юридичні факти у сфері сімейного права. Правове регулювання сімейних відносин. Застосування засобів примусу в сімейних відносинах.

Принципи сімейного права. Місце сімейного права в системі права України. Питання юридичної сутності сімейного права, його місця в системі приватного права. Дві основні теорії природи сімейного права. Предмет сімейно-правових відносин.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 3, 6, 7, 10-12, 20, 21, 23-24.

Основний: 2, 4.

Додатковий: 6, 12, 20, 22, 23, 28, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 2. Сімейні правовідносини

Поняття та види сімейних правовідносин. Ознаки сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин. Об'єкт сімейних правовідносин. Особисті немайнові блага як об'єкти сімейних правовідносин. Зміст сімейних правовідносин. Види сімейних правовідносин.

Сім'я. Члени сім'ї. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин. Родинність (кровне споріднення) і свояцтво. Здійснення сімейних прав та виникнення сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів. Неюрисдикційна форма захисту (самозахист). Ознаки самозахисту суб'єктивних сімейних прав. Юрисдикційна форма захисту.

Суб'єкти владних повноважень. Засоби захисту. Способи захисту. Встановлення правовідношення. Примусове виконання добровільно не виконаного обов'язку. Припинення правовідношення, а також його анулювання. Зловживання суб'єктивним сімейним правом. Припинення дій, які порушують сімейні права. Відновлення правовідношення, яке існувало до порушення права. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди, передбаченої Сімейним кодексом або договором.

Зміна правовідносин. Визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб. Позовна давність.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: : 1, 6, 7, 10-12, 37.

Основний: 1, 2, 3.

Додатковий: 6, 14, 15, 22, 23, 28, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 3. Шлюб

Поняття шлюбу та його ознаки. Правова природа шлюбу. Теорія шлюбутаїнства. Договірна концепція шлюбу. Ознаки шлюбу, які не гармонізують з договірною концепцією шлюбу. Концепція «шлюб-статус».

Умови укладення шлюбу та перешкоди до його укладення. Державна реєстрація шлюбу. Недійсність шлюбу. Абсолютно недійсні шлюби. Шлюби, які визнаються недійсними за рішенням суду. Шлюби, які можуть бути визнані недійсними за рішенням суду. Безумовно оспорювані шлюби. Фіктивність шлюбу. Умовно оспорювані шлюби.

Загальні майнові наслідки недійсності шлюбу.

Місце шлюбу в концепції права війни та миру.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 20, 21, 23, 24, 25, 27.
Основний: 3, 5.
Додатковий: 2, 5, 9, 13, 22, 23, 25, 27-29, 31.
Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 4. Припинення шлюбу

Поняття і підстави припинення шлюбу. Правовий зміст припинення шлюбу.

Розірвання шлюбу в державних органах реєстрації актів цивільного стану.

Розірвання шлюбу в суді.

Правові наслідки розірвання шлюбу.

Режим окремого проживання подружжя.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 20, 21, 23, 25-27, 26.
Основний: 3, 5.
Додатковий: 2, 5, 13, 22, 23, 27, 28, 31.
Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 5. Особисті немайнові права і обов'язки подружжя

Поняття особистих немайнових прав і особистих немайнових правовідносин подружжя. Виникнення особистих немайнових прав і обов'язків подружжя та їх види. Особливості змісту особистих немайнових прав подружжя.

Поняття і основні принципи правового регулювання особистих немайнових відносин подружжя в Україні. Види особистих немайнових прав подружжя. Право на материнство і право на батьківство. Право дружини і чоловіка на повагу до своєї індивідуальності, звичок і уподобань. Право дружини і чоловіка на фізичний та духовний розвиток, на свободу світогляду та віросповідання. Комплекс прав чоловіка і дружини на ім'я. Права на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї.

Право дружини та чоловіка на особисту свободу, вибір місця проживання, на особисту свободу і недоторканність кожного із подружжя. Інші особисті немайнові права і обов'язки чоловіка і дружини.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 25, 27,.
Основний: 1, 2, 5.
Додатковий: 9, 11, 16, 22, 23, 28, 31.
Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 6. Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей

Поняття та загальна характеристика особистих немайнових правовідносин батьків і дітей. Батьківські права. Особисті немайнові обов'язки батьків. Звичайні права батьків. Переважні права батьків. Особисті немайнові права дитини. Обов'язок забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я. Обов'язок батьків зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану.

Право на визначення прізвища, імені, по батькові дитини. Право на зміну прізвища та по батькові малолітньої дитини. Право на особисте виховання. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини. Зміст права батьків на особисте виховання дитини. Право дитини на належне батьківське виховання. Право на проживання в сім'ї. Право на представництво і захист прав та інтересів дитини. Право на безперешкодне спілкування між собою. Право батьків і дитини на контакт. Право на визначення місця проживання дитини. Право вимагати відібрання малолітньої дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду.

Спори між батьками щодо виховання і місця проживання дитини. Визначення органом опіки і піклування способів участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від неї. Визначення судом способів участі одного з батьків у вихованні дитини. Спир щодо місця проживання малолітньої дитини. Позбавлення батьківських прав і поновлення батьківських прав. Підстави і правові наслідки позбавлення батьківських прав. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 25-28.

Основний: 2, 5.

Додатковий: 22, 23, 28, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 7. Договірне регулювання відносин батьків щодо виховання та утримання дітей

Загальна характеристика договірного регулювання відносин батьків щодо виховання та утримання дітей. Види поіменованих договорів батьків щодо виховання та утримання дітей. Непоіменовані сімейно-правові договори. Договори, що укладаються між батьками та дітьми (повнолітніми донькою, сином). Договір між синами/доньками про спільне надання утримання батькам.

Договори батьків про утримання дітей, повнолітніх доньки / сина. Два порядки сплати аліментів. Договір про сплату аліментів. Права та обов'язки сторін за договором. Сторони договору про утримання дітей. Правова характеристика договору про сплату аліментів. Три варіанти надання утримання. Місце виконання договору. Порядок використання коштів. Відповідальність за прострочення сплати аліментів.

Договір про участь у додаткових витратах на утримання дитини. Обов'язки того з батьків, хто проживає окремо, за цим договором. Договір про утримання батьками повнолітніх доньки/сина. Положення про утримання дітей,

що можуть бути включені у шлюбний договір.

Договір про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно. Права сторін за договором. Суб'єкти договору. Гарантії забезпечення прав дитини на утримання при укладенні зазначеного договору. Договори батьків про виховання та утримання дітей, що укладаються при розірванні шлюбу. Види договорів щодо визначення умов життя дітей після розлучення. Договір про здійснення батьківських прав та обов'язків. Суб'єкти договору. Предмет договору. Зміст батьківських прав і обов'язків. Право на особисте виховання дитини. Порядок реалізації права на спілкування з дитиною. Відповідальність за невиконання договору.

Права батьків у концепції права війни та миру.

Перенаселення і війна.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 25, 27, 28, 37.

Основний: 1, 2.

Додатковий: 1, 9, 22, 23, 28, 30, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 8. Поняття правовідносин за участю інших членів сім'ї та родичів

Поняття правовідносин за участю інших членів сім'ї та родичів. Поняття інших членів сім'ї. Поняття інших родичів. Види сімей за станом родинних зв'язків. Питання встановлення кровної спорідненості. Визначення походження дитини від осіб, які не пов'язані з дитиною біологічним зв'язком. Первинна та вторинна спорідненість. Критерії первинності та вторинності. Об'єкти правовідносин між іншими членами сім'ї та родичами. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів. Спорідненість та свояцтво. Суб'єкти відносин за участю інших членів сім'ї та родичів, що регулюються нормами Сімейного кодексу України. Критерії первинності та вторинності форм спорідненості. Об'єкти правовідносин між іншими членами сім'ї та родичами.

Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Елементи права інших членів сім'ї та родичів на контакт з дітьми. Право на спілкування. Право на виховання. Гарантії щодо реалізації іншими членами сім'ї та родичами права на спілкування та виховання. Право на захист. Право на самозахист як самостійне суб'єктивне право інших членів сім'ї та родичів щодо осіб, з якими вони пов'язані сімейними правами та обов'язками.

Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів. Принцип черговості осіб, які зобов'язані надавати утримання. Юридичні факти, які є підставою виникнення взаємних прав та обов'язків по утриманню. Виникнення обов'язку по утриманню у конкретної особи. Зобов'язання по утриманню іншого члена сім'ї чи родича. Підстави виникнення зобов'язань по утриманню інших членів сім'ї та родичів. Коло інших членів сім'ї та родичів, які наділені правом на утримання та на яких покладено обов'язок по утриманню. Підстави виникнення обов'язку по утриманню малолітніх, неповнолітніх братів та сестер. Підстави

виникнення обов'язку падчерки, пасинка утримувати мачуху, вітчима.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 6, 7, 10-12, 13-19, 25, 27.

Основний: 2, 4, 5.

Додатковий: 22, 23, 28, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 9. Усиновлення

Поняття та зміст усиновлення. Ознаки усиновлення. Виникнення відносин усиновлення. Суб'єкти усиновлення. Можливість особи бути усиновленою. Облік дітей, які можуть бути усиновлені. Усиновлення рідних братів та сестер. Перелік осіб, які не можуть бути усиновлювачами. Відносини з усиновлення за участю іноземних громадян. Процедура усиновлення. Судовий порядок усиновлення. Особи, які беруть участь у справах про усиновлення. Таємниця усиновлення. Правові наслідки усиновлення. Підстави визнання усиновлення недійсним. Скасування усиновлення, а також визнання його недійсним. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 2, 6, 7, 10-12, 13-19, 25, 27.

Основний: 1, 4, 5.

Додатковий: 3, 18, 21-23, 28, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 10. Опіка та піклування над дітьми

Поняття і значення опіки та піклування над дітьми. Встановлення опіки та піклування над дітьми. Предмет правового регулювання інституту опіки та піклування над дітьми. Дитина, розлучена з сім'єю. Безпритульні діти. Надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування. Зміст правової категорії «дитина». Характерні риси опіки та піклування над дітьми. Значення інституту опіки та піклування над дитиною. Влаштування дитини до закладу для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Встановлення опіки та піклування над дітьми. Призначення опікуна, піклувальника над дитиною. Етапи встановлення опіки чи піклування над дитиною. Критерії вибору майбутнього опікуна (піклувальника) для дитини. Здатність особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника. Вимоги до осіб, що можуть бути опікуном (піклувальником). Права дитини, над якою встановлена опіка (піклування). Характерна ознака прав дитини у відносинах опіки, піклування. Права підопічного. Забезпечення опікуном (піклувальником) належних умов дитині. Правові статуси дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Права і обов'язки опікуна та піклувальника. Правочини, вчинення яких опікуном має обов'язково узгоджуватися з органом опіки та піклування. Зміни в обов'язку дієздатності неповнолітньої дитини порівняно з малолітньою. Припинення

опіки та піклування над дітьми. Звільнення від обов'язків опікуна (піклувальника).

Спільні та відмінні ознаки опіки і піклування.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 4, 6, 7, 10-12, 22, 30-32, 34, 36, 39-41.

Основний: 2, 3.

Додатковий: 22, 23, 28, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 11. Альтернативні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Поняття та види альтернативних форм виховання дітей, позбавлених батьківського піклування. Статус дитини, позбавленої батьківської опіки: визначення; коло суб'єктів, яким надається. Діти-сироти.

Патронат над дітьми. Патронатний вихователь. Ознаки патронату над дитиною, що містяться у Сімейному кодексі України. Договір про патронат.

Передача дітей на виховання до прийомної сім'ї. Приймна сім'я. Положення про прийомну сім'ю. Договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї на виховання та спільне проживання.

Влаштування дітей до дитячих будинків сімейного типу. Дитячий будинок сімейного типу як поняття. Договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 4, 6, 7, 10-12, 22, 30-32, 34, 36, 39-41.

Основний: 2, 3.

Додатковий: 3, 4, 21-23, 28, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

Тема 12. Опіка, піклування та усиновлення у міжнародному сімейному праві.

Опіка та піклування. Усиновлення (удочеріння). Піклувальник, опікуваний: визначення, особливості. Особливості колізійного регулювання опіки та піклування. Проблеми встановлення батьківства та/або материнства.

Усиновлення (удочеріння) у міжнародному сімейному праві. Особливості інституту усиновлення (удочеріння) у міжнародному сімейному праві.

Список рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти: 1, 2-4, 6, 7, 13-19, 27, 28.

Основний: 2, 3.

Додатковий: 3, 17, 21-23, 28, 31.

Інтернет-ресурси: 1-6.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996 р. № 994_135. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text.
3. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом (ETS N 85) від 15,10.1975 р. № 994_568. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_568#Text.
4. Конвенція про контакт з дітьми (ETS №192) від 15.05.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_659.
5. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20 червня 1956 р. Офіційний вісник України. 2010. № 45. Ст. 1496.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>.
7. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 р. № 5464 –X. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>.
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341- III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
10. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>.
12. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618_ IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
13. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. №2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
14. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 01.04.2022 р. № 2180-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text>.
15. Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення моніторингу потенційних загроз національній безпеці України у сфері економіки : Закон України від 24.03.2022 р. № [2161-IX](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2161-20#Text>. (1 ч)
16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р.№ 2122-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

17. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.

18. Про внесення зміни до пункту 5² розділу 9 "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання" щодо застосування його положень під час дії воєнного стану : Закон України від 01.04.2022 р. № 2175-IX. URL: <https://docs.dtkr.ua/doc/2175-20>.

19. Про встановлення винагороди за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора : Закон України від 01.04.2022 р. № [7229-IX](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7229-IX). URL: <https://www.rada.gov.ua/print/221190.html>. (пр)

20. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.2017 р. № 2811–XIII. К. : Паливода А. В., 2017. 28 с.

21. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 р. № 2398–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.

22. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

23. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям : Закон України від 01.06.2000 р. № 1768–III. К. : Паливода А. В., 2017. 28 с.

24. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

25. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 01.04.2022 р. № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text>.

26. Про захист суспільної моралі: Закон України № 1296–IV від 20.11.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1296-15>.

27. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів : Закон України від 03.03.2022 р. № [2116-IX](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-IX). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T222116.html.

28. Про охорону дитинства : Закон України № 2402–III від 26.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

29. Про хмарні послуги : Закон України від 17.02.2022 р. №2075-IX. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T222075.html.

30. Про ратифікацію Європейської конвенції про здійснення прав дітей : Закон України : від 3 серпня 2006 р. № 69-V. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 41. Ст. 354.

31. Про ратифікацію Європейської конвенції про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом : Закон України від 14 січня 2009 р. № 862-VI. Відомості Верховної Ради України. 2009. № 27. Ст. 348.

32. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України № 1382–IV від 11.12.2003 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1382-15>.

33. Деякі питання здійснення патронату над дитиною : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 148-2017-п. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-п#Text>.

34. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрозувати їх життю та здоров'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 р. № 800-2018-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-п#Text>.

35. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2008 р. № 866-2008-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п#Text>.

36. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 564-2002-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-п#Text>.

37. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565-2002-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-п#Text>.

38. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658-2018-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-п#Text>.

39. Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.1993 р. № 146-93-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-93-п#Text>.

40. Порядок оплати послуг патронатного вихователя та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України. Деякі питання здійснення патронату над дитиною від 16.03.2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-п#Text>.

41. Порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя : Затверджено постановою Кабінету Міністрів України. Деякі питання здійснення патронату над дитиною від 16.03.2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-п#Text>.

42. Типовий договір про патронат над дитиною : Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України. Деякі питання здійснення патронату над дитиною від 16.03.2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-п#Text>.

Основний

1. Анопій І. В. *Сімейне право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Анопій. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 359 с.*

2. Боднар Т. В., Гопанчук В. С., Дзера О. В. [та ін.] *Сімейне право України:*

підручник / за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. 2-ге вид., стереотип. К. : Юрінком Інтер, 2020. 520 с.

3. Дякович М. М. *Сімейне право України : навч. посіб.* / М. М. Дякович. – 2-ге вид., виправ. та допов. – Київ : Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 552 с.

4. Сімейне право : практикум / за ред. Т. В. Боднар та О. В. Михальнюк. К. : Алерта, 2019. 132 с.

5. *Сімейне право України : підруч. для вищ. навч. закл.* / за ред. Є. О. Харитоновна, Н. Ю. Голубевої. Київ : Істина, 2010. 319 с.

Додатковий

1. Арон Реймон. Мир і війна між націями / Пер. з фр.: Шовкун В., Борисюк Ю., Філіпчук Г. К. : МП «Юніверс», 2000. 688 с.

2. Басілашвілі М. Б. Деякі питання правового регулювання державної реєстрації шлюбу. *Форум права*. 2017. № 3. С. 5-8.

3. Березовська К. І. Окремі проблеми судового розгляду справ про усиновлення дітей-громадян України іноземними громадянами. *Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем права, присвячені пам'яті Є. В. Васьковського* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 травня 2018 р.). О. : Астропринт. 2018. С. 119-122.

4. Білецька К. К. Здійснення та обмеження права особи на материнство, батьківство: компаративістський аспект. *WEB OF SCIENCE AND ACADEMIC RESEARCHER*, 2019. № 1. С. 130-133.

5. Бірюков І. А. До законодавчого визначення поняття шлюбу. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 136-140.

6. Боднар Т. В. До питання щодо принципів сімейного права України. *Актуальні проблеми приватного права* : матеріали XVII науково-практичної конференції, присвяченій 97-й річниці з дня народження д.-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (Харків, 22 лютого 2019 р.). Харків : Право. 2019. С. 11-15.

7. Ватрас В. А., Гринько С. Д. Міжнародні договори України як джерела сімейного права : поняття, сутність, природа, види та особливості застосування. *Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів* : монографія. Бориславська, В. А. / за заг. ред. С. Д. Гринько. Хмельницький: В-во Хмельницького університету управління та права. 2016. 390 с.

8. Гаро Г. Поділ майна подружжя: як бути з ТОВ? *Вісник Національної асоціації адвокатів України. Національна асоціація адвокатів України*. Київ. 2020. № 4 (62), квітень. С. 33-35.

9. Гроций Гуго. О праве войны и мира. К. : Центр учебной литературы, 2020. 960 с.

10. Данильченко О. В. Особисті немайнові права подружжя за законодавством України. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 105-110.

11. Драгомирова Ю. В. Право на материнство та батьківство як

особисті немайнові права подружжя. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 21. С. 56-59.

12. Ільченко Г. *Особливості спадкування за англійським правом. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Міжнародне цивільне право*. 2020. № 1. С. 54-62.

13. Кожевникова В. О. Законодавче обмеження права на укладення шлюбу через представника: компаративістичний аспект. *Наше право*. 2017. № 3. С. 108-112.

14. Кожевникова В. О. Здійснення та обмеження права особи на материнство, батьківство: компаративістичний аспект. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 130-133.

15. Кожевникова В. О. Кабенюк Ю. В. Зловживання суб'єктивним сімейним правом. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Міжнародне цивільне право*. 2020. № 5. С. 5-12.

16. Кохановська О. В. Особисті немайнові права і обов'язки чоловіка і дружини, не врегульовані у главі 6 СК України. *Актуальні проблеми приватного права* : матеріали XVII наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці з 410 дня народження д.-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (Харків, 22 лютого 2019 р.). Харків : Право. 2019. С. 69-71.

17. Красицька Л. В. Про деякі питання стягнення аліментів. *Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвяч. пам'яті Є. В. Васьковського* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18 травня 2018 р.) / упоряд. і відповід. ред. І. С. Канзафарова. Одеса : Астропринт. 2018. С. 100–104.

18. Кужко О. С. *Правові умови усиновлення за цивільним законодавством України. Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 20. С. 91-94.

19. Мельниченко О. В. Поділ майна подружжя в умовах дислокації українських сімей та капіталу у країні ЄС. *Часопис Київського університету права* : український науково-теоретичний часопис / Київський ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ. 2016. № 1. С. 143-147.

20. Менджул М. В. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2019. 420 с.

21. Микитин В. Інститут усиновлення як пріоритетна форма влаштування дітей-сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2. С. 69-73.

22. Огляд рішень Європейського суду з прав людини. Рішення за період з 18.11.2019 по 22.11.2019 / відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ. 2019. Вип. 41. 18 с.

23. Огляд рішень Європейського суду з прав людини. Рішення за період з 24.02.2020 по 28.02.2020 / відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ. 2020. Вип. 8. 29 с.

24. Озель В. І. *Джерела сімейного права на українських землях у XIX-поч. XX ст. Dictum factum*. 2018. № 1. С. 20-27.

25. Поцелуйко А. І. Шлюбний договір як цивільно-правовий інструмент

сімейно-правового регулювання подружніх майнових відносин. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія"* : збірник наукових праць / Національний університет "Одеська юридична академія", Чернівецький університет, факультет. Чернівці. 2016. Вип. № 4. С. 135-144.

26. Простибоженко О. С. Правовий режим майна подружжя за законодавством європейських держав: порівняльно-правовий аналіз і напрямки гармонізації. *Вісник Одеського національного університету. Науковий журнал / Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса. 2016. Т. 21, вип. 1 (28). С. 111-129.*

27. Сафончик О. І. Визначення та підстави припинення шлюбу за законодавством України. *Часопис цивілістики. 2017. Випуск 25. С. 75-78.*

28. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред.: Т. В. Боднар, О. В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.

29. Хобор Р. Б. Спірні питання укладення шлюбного договору за сімейним законодавством України. *Приватне право і підприємництво. 2018. Вип. 18. С. 152-156.*

30. Чурпіта Г. В. Встановлення судом факту батьківства (материнства). *Цивілістична процесуальна думка. 2016. № 3. С. 52-58.*

31. Ягунов Дмитро. Практика Європейського суду з прав людини (питання кримінального та цивільного судочинства, захисту власності, приватного і сімейного життя) / вступ. слово Й. Л. Бронза та А. Є. Костіна. 4-е вид., перероб. і доп. Одеса : Фенікс, 2019. 502 с.

Інтернет-ресурси

1. Сайт Верховної Ради України URL: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
3. Сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua>.
5. Сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>.
6. Сайт Верховного Суду. URL: <http://supreme.court.gov.ua/supreme>.